

בדין שכר הרופא

השאלה: האם מותר לרופא לקחת שכר עבור רפוי?

תשובה: יסוד האיסור – מהמבואר במשנה בכורות (דכ"ט):

"הנוטל שכרו לדין – דיניו בטלים", כלומר אסור לדיין לקחת שכר עבור פסקי-דיניו והגמרא לומדת זאת מהנאמר בתורה ע"י משה: "ראה למדתי אתכם – מה אני בחנם – אף אתם בחינם", והוא הדין לגבי רופא.

ואכן בשולחן ערוך (יורה דעה, סימן של"ו, סעיף ב') נפסק: "הרופא אסור ליטול שכר החכמה והלמוד, אבל שכר הטורח והבטלה – מותר".

יסודות להיתר:

א. מהתוספות והר"ן (בכורות, שם) משמע, שמי שפרנסתו על זה ואין לו ממקום אחר – מותר לקחת שכר. "לפי זה הוא-הדין רופאים, שכל פרנסתם תלויה במשכורתם או בחולים, שמקבלים בעד טפולם בחולים – מותר להם לקחת שכר" (המחבר).

ב. התוספות – יו"ט (בכורות, פרק ד', משנה ו') כתב, שאם קובעים אותו לדיין, "רשאי להתנות בתחלת קביעתו ליטול שכר על כך". "והוא הדין רופא, שנתמנה למשרה קבועה המחייבת אותו לקבלת חולים כפי שנקבע ע"י קופת-חולים וכדומה, מותר לו לקבל משכורת קבועה" (המחבר).

ג. הרמ"א (באבן-העזר, סימן ק"ל) פסק לענין עדים שעל הגט, "שהיות שמתנים עמם, שאם יקלקלו את הגט – ישלמו אותו, מותר להם לקבל שכר הרבה", "אם כן, הוא-הדין לגבי רופאים, היות שאם יקלקלו אפשר לתבוע אותם לדין ועליהם לשלם צער וכו', שפיר יכולים לקבל שכר, ואפילו רופא פרטי, שיש לו במה להתפרנס, אף בלי שיקבל תשלום כרופא" (המחבר).
מסקנה: "הרופא מותר לקחת שכר אף אם יש לו פרנסה אחרת".

* * *

השאלה: האם מותר לרופא לקחת תשלום מיוחד עבור רפוי?

תשובה: יסוד ההיתר – מצוה המוטלת על כל אחד ואחד – רשאי המקיימה לקחת תשלום גבוה.

וכך נפסק בשולחן-ערוך (יורה דעה, סימן של"ו, סעיף ג'): "אם התנה בשכר הרופא הרבה – חייב ליתן לו, שחכמתו מכר לו ואין לו דמיס". וכתב הרמ"א, שם: "ואע"פ

שיש מצוה עליו לרפאותו, שכל מצות עשה דרמיא אכולי עלמא (שמוטלת על כל העולם), אם נזדמנה לאחר ולא רצה לקיימה אלא בממון, אין מוציאים ממון מידו ולא מפקיעין מידו חיוב שלהן".

"אמנם בזמן - הזה, שהרופאים הם מוסמכים... וכל מי שלא מוסמך יקבל עונש חמור כשמתפל בחולה ברופא, אם כן אין שייך בזה, שחוב מוטל אכולי עלמא" (המחבר). (וכן כתב בשו"ת הרדב"ז, ח"ג, סימן תקנ"ו). ולכן אם פנה ישירות לרופא מסויים, כשהמחלה היא מכה של חלל, הרי יש על הרופא חיוב של "לא תעמוד על דם רעך", וממילא אין לו רשות לבקש שכר מופרז, כיון שעליו מוטלת המצוה. ברם בשני מקרים, לדעת המחבר, רשאי הרופא לדרוש שכר רב:

א. בחולה שאין בו סכנה, לדעת הרמב"ן (הובא בבית יוסף, יורה דעה, סימן של"ו) חייב לשלם לרופא כל מה שפסק;

ב. "חולה הבא למרפאה של אחד המוסדות לרפואה, שהוא רשום כחבר שם, החוב מוטל על אותו מוסד וחביריו לרפאותו... כפי שזה יעלה להם, ואין החוב מוטל על הרופא דהמצוה מוטלת אכולי עלמא, דהיינו על המוסד, שהוא שייך שמה ופנה עליהם" (המחבר).

האם כופין את הרופא, שיעמוד לשרות חולים אף בתנאי שכר, שאין בהסכמתו? המחבר מביא ראיה מבכורות (דכ"ט), ששם משמע שאין יכולים לכופ את היחידים ולהטיל עליהם את כל העול, שמוטל על כל הצבור.

מסקנות: "אי אפשר לכופ את הרופא, שיקבל על עצמו עבודה קבועה באיזה בית-חולים וכדומה, בתנאי שכר, שאינו לפי הסכמתו; לגבי חולים, שאין בהם סכנה יש זכות להרופא לדרוש משכורת (או תשלום) מיוחדת וגבוהה; כשנתחייבו לשלם להרופא משכורת מיוחדת הרי זה נחשב כחוב, שאין יכולים לחזור בו לאחר שהרופא טיפל בהחולה".

(הרב וולנר, התורה והמדינה, קובץ ז' - ח' עמ' רצ"ט - ש"ד).

מקורות נוספים:

שו"ת התשב"ץ, ח"א סימן קמ"ה; שם, ח"ד סי' כ'; בית הלל, יו"ד, סי' של"ו ס"א; חכמת שלמה, יו"ד סי' של"ו, ס"ג; משנת אברהם (על ספר חסידים) סי' תת"י סק"ב; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ה, קונטרס רמת רחל, סי' כ"ד-כ"ה; הרפואה היהודית, פרק 19, עמ' 7-273, ועוד.